

методів її реалізації, що будуть спрямовані на розвиток галузей України та забезпечать перехід на вищий рівень світового ринку.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» № 959-ХІІ від 16.04.1991. Відомості Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.

2. Коломацька С.П. Зовнішньоекономічна діяльність в Україні: правове регулювання та гарантії здійснення: Навч. посіб. / С.П. Коломацька – К.: Професіонал, 2004.

3. Михайлишин Л. І. Вектори інтеграції України в ЄС чи СНД / Л. І. Михайлишин // Науково-інформаційний вісник: «Економіка». – 2013. – № 3. – С. 172-181.

Роль А.В.

студентка,

Університет державної фіскальної служби України

ПОНЯТТЯ СПЕЦІАЛЬНОГО РЕЖИМУ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ЙОГО ВИДИ

Діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва незалежно від того, здійснюється така діяльність з метою отримання прибутку чи без такої мети, здійснюється в межах певного правового режиму із дотриманням його вимог.

Поряд із загальними правилами здійснення господарської діяльності, Господарським кодексом України (далі – ГК України) передбачена можливість здійснення господарської діяльності в спеціальних режимах господарювання.

В ГК України як і в інших нормативно-правових актах відсутнє нормативне визначення поняття «спеціальний режим господарювання». Тому вважаємо за необхідне з'ясувати підходи науковців щодо визначення понять «правовий режим», «спеціальний правовий режим» і на підставі їх аналізу сформулювати власне визначення поняття «спеціальний режим господарювання».

Вперше комплексно дослідити поняття «правовий режим» намагався С. С. Алексєєв у своїй монографії «Общие дозволения и общие запреты в советском праве». Вчений визначав правовий режим як порядок

регулювання, що знаходить свій вираз у комплексі правових засобів, що характеризують особливе сполучення взаємодіючих між собою дозволів, заборон, а також позитивних зобов'язань та створюючих особливу спрямованість регулювання [1, с. 185].

На думку Г. С. Беляєвої, правовий режим – це особливий нормативний порядок регулювання на основі установлених і забезпечених державою правових засобів, спрямований на створення умов для задоволення інтересів суб'єктів права, який виражається у специфіці способів і гарантій їх реалізації і заснований на дії спільних принципів, що приводять усі його елементи у впорядковану систему [2, с. 81].

О. Ф. Скакун вважає, що «режим правового регулювання суспільних відносин (правовий режим) – правова форма, що визначає порядок (стан) правового врегулювання конкретної сфери суспільного життя, встановлений через специфічне поєднання мети, предмета, методів, способів і типів правового регулювання, які забезпечують розвиток правовідносин у просторовому й часовому вимірах та їх галузеву-правову належність» [3, с. 264].

На підставі вищенаведених визначень правового режиму можна дійти висновку, що правовий режим обов'язково передбачає наявність сукупності правових норм, в яких закріплені правила як імперативного, так і диспозитивного характеру, які покликані врегулювати певну сферу суспільних відносин.

Якщо тлумаченню поняття «правовий режим» науковці приділили достатньо уваги, то дослідження поняття «спеціальний режим господарювання» залишилося дещо осторонь.

На думку авторів Науково-практичного коментаря ГК України за загального редакцією В. К. Мамутова, спеціальний режим господарювання – це інститут господарського законодавства, що визначає особливий порядок здійснення господарської діяльності на визначеній території або в певній галузі економіки, який відрізняється від загального режиму господарської діяльності, передбаченого законодавством, і запроваджується для досягнення цілей, встановлених державою [4, с. 416]. Такий режим характеризується наявністю певних гарантій, податкових пільг та інших заохочень.

На основі дослідження спеціального правового режиму в різних галузях права, О. Р. Зельдіна сформулювала подібне визначення поняття спеціального режиму господарювання як правового режиму, що визначає порядок організації та здійснення господарської діяльності на певній

території, у певній галузі економіки, що відрізняється від загального режиму господарської діяльності, передбаченого законодавством, і вводиться державою з певною метою для забезпечення розумного сполучення публічних і приватних інтересів за допомогою встановлення обмежень та/або заохочень для суб'єктів господарювання [5, с. 9].

У сформульованому визначенні автор вказала на те, що спеціальний режим господарювання обов'язково вводиться для досягнення певної мети, яка, на нашу думку, може полягати в здійсненні ефективного управління певними об'єктами, створенні робочих місць, залученні інвестицій.

Таким чином, на підставі аналізу доктринальних визначень правового режиму та спеціального режиму господарювання можна сформулювати власне визначення спеціального режиму господарювання – це особливий порядок правового регулювання відносин у сфері господарювання, який встановлюється щодо конкретного кола суб'єктів чи сфери їхньої діяльності та відрізняється від загального режиму господарювання наявністю певних гарантій, податкових пільг та інших заохочень.

Із наведених визначень поняття «спеціальний режим господарювання» можна виділити особливості, які йому притаманні, зокрема:

- 1) такий режим встановлюється законодавством і забезпечується державою;
- 2) є особливим правовим способом регулювання господарських відносин;
- 3) даний режим складається із сукупності юридичних засобів і характеризується відповідним їх поєднанням;
- 4) створює певний ступінь сприятливості або несприятливості для задоволення інтересів суб'єктів господарювання.

ГК України закріплено можливість створення і функціонування 9 видів спеціальних режимів господарювання, таких як [6]: 1) спеціальні (вільні) економічні зони (глава 39, ст. 401-405); 2) концесії (глава 40, ст. 406-410); 3) виключна (морська) економічна зона України (ст. 411); 4) господарська діяльність на державному кордоні України (ст. 412); 5) господарська діяльність в санітарно-захисних та інших охоронних зонах, на територіях і об'єктах, що особливо охороняються (ст. 413); 6) спеціальний режим господарювання в окремих галузях економіки (ст. 414); 7) здійснення господарської діяльності на території пріоритетного розвитку (ст. 415); 8) здійснення господарської діяльності

в умовах надзвичайного стану, надзвичайної екологічної ситуації (ст. 416); 9) здійснення господарської діяльності в умовах воєнного стану (ст. 417).

Вважаємо, що спеціальні (вільні) економічні зони, концесії, виключна (морська) економічна зона України, території пріоритетного розвитку, окрім здійснення ефективного управління даними територіями, створення нових робочих місць, мають за мету створення спеціального режиму інвестиційної діяльності. Підприємства, що здійснюють свою діяльність в межах даних спеціальних режимах господарювання, створюють додаткові робочі місця, користуються пільгами, установленними державними і місцевими органами влади.

В юридичній доктрині також існує своя класифікація спеціальних режимів господарювання. У своєму дисертаційному дослідженні О. Р. Зельдіна пропонує класифікувати спеціальні режими господарювання залежно від застосовуваних законодавцем правових засобів.

Так, автор поділила всі спеціальні режими господарювання на три групи [5, с. 12]:

1) обмежувальний спеціальний режим господарювання – це такий режим, де законодавець за допомогою встановлення обмежень у процесі здійснення господарської діяльності досягає певних цілей по охороні територій, об'єктів тощо (господарська діяльність на державному кордоні України, в умовах надзвичайного стану, надзвичайної екологічної ситуації, в умовах воєнного стану, виключна (морська) економічна зона, а також господарська діяльність в Збройних Силах України);

2) заохочувально-обмежувальний спеціальний режим господарювання – це ті режими, де за допомогою сполучення певних обмежень у процесі здійснення господарської діяльності та надання пільг досягаються необхідні цілі (концесія, господарська діяльність в санітарно-захисних та інших охоронних зонах, що особливо охороняються);

3) заохочувальний спеціальний режим господарювання – це режими, уведення яких пов'язане з необхідністю вирішення соціально-економічних проблем, залучення інвестицій на певну територію держави, у певну галузь економіки, створення нових робочих місць за допомогою надання різного роду заохочень для суб'єктів господарювання. (С(В)ЕЗ, території пріоритетного розвитку, а також господарювання в окремих галузях економіки.

Таким чином, можна зробити висновок спеціальний режим господарювання застосовується на конкретно визначеній території протягом чітко встановленого періоду і передбачає наявність спеціальних правових норм, що регулюють порядок здійснення господарської діяльності в межах даного режиму. На законодавчому рівні різновиди спеціальних режимів господарювання закріплені в ГК України, а на доктринальному рівні проведена класифікація спеціальних режимів, які в залежності від наявності заохочувальних чи обмежувальних умов здійснення господарської діяльності.

Список використаних джерел:

1. Алексеев С. С. Общие дозволения и общие запреты в советском праве. – М.: Юрид. лит., 1989. – 288 с.
2. Яковлев О. А. Правовий режим: підходи до визначення поняття / О. А. Яковлев // Право та інновації. – 2015. – № 2. – С. 80-85.
3. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: Підручник. – 3-тє видання. – К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. – 524 с.
4. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / Кол. авт.: Г. Л. Знаменський, В. В. Хахулін, В. С. Щербина та ін.; За заг. ред. В. К. Мамутова. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 688 с.
5. Зельдіна О. Р. Теоретичні аспекти спеціального режиму господарювання: Автореферат дис. на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук: 12.00.04 / Національна академія наук України, Інститут Економіко-Правових Досліджень. – Донецьк, 2007. – 39 с.
6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.